

Comunitat de Montanha Valadas Ges e Vermenanha

A l'extrèm orient d'Occitània, dins las Valadas Occitanas meridionalas, se tròba la Comunitat montana de las Valadas Vermenanha e Ges, formaa da las comunas de Limon, Vernant, Robilant, Rocavion, Roascha, Vaudier e Entraigas.

Dins l'istòria son estaas de valadas de passatges. Quora ental XIII sècle la crosada s'es abatua còntre lhi catars dal Lengadoc, per escapar a las persecucions un bèl pauc se son refujats al deçai de las Alps e de pichòts grops se son fermats a Rocavion ensema a un lor vesco.

Dins l'Atge Mesan s'es desvolopat lo comerci de la sal. Lhi còls jonhion entre lors lo Piemont, lo Niçard e la Ligúria a través las Valadas Ròia, Tinée e Vesubia. Ental 1883, per lo tràfic de las diligèncas postalas, s'es chavaa una galeria lònja 3,3 km dessot lo còl de Tenda, entre las Valadas Vermenanha e Ròia, una de las premieras de las Alps.

Après , embe l'afermacion di Estats nacionals, aquel crest es devengut una frontiera da defendre. A la fin de l'Uech cent son estat bastits lhi fòrts de Tenda per s'opóner ai francés, mas al començament de la granda guèrra, quora las alianças son chambiaas, las artilherias di fòrts son estaas totas trameiraas sus lo front austriac.

L'institucion dal Parc de las Alps Marítimas a tutelat un ambient natural rich e embe una fòrta presença de chamós e d'autres animals de montanha; en origina aquel Parc era la resèrva de chaça que las comunitats de Vaudier e Entraigas an donat ai Savòia ental 1857. La presença di Rei d'Itàlia a decò favorit lo turisme a las Termas de Vaudier.

Al som de la Val ges es possible admirar lo vòl dal gipet, rebutat dins lo Parc a partir dal 1993; d'enlora s'es totjorn vist e chasque sia senhalacion ven reculhia dins un registre. Un autre animal de grand sinhificat (bèla se de bòt perilhós per lhi pastres e lors tròpels) qu'es retornat sus las Alps Marítimas es lo lop, estudiat dai reserchadors dal Parc que ne'n rilevon la presença, las abitudas e lhi desplaçaments.

La natura, dominaa da de ponchas que sobron lhi tres mila mètres, garda un baron de varietats de flors típicas e ressent de la visinança embe la mar. Clapier, Tenibres, Gelàs, Mat, Argentiera, Còrn Estèla son de noms ben coneissuts entre lhi apassionats de montanha, e já dins l'Uech cent sonestats eschalats da d'alpinistas niçards acompanhats da guidas dal pòst. Se tramandon de noms legendaris de guidas, que dins la vita eron de pastres e de païsans: *Antonio Audisio* del Mèdic d'Entraigas, Bartolomeo Piacenza dich lo chat per si lòngs barbís abausats, *Andrea Ghigo*, naissut ental 1866 ai Techs Gaina de Sant'Ana de Vaudier, dich lo lop per son pas lèst e infatigable.

Da aquestas montanhas calavon lhi pastres de Roascha embe lhi lors tròpels, aval vèrs la plana a minjar l'èrba que creissia al lòng de las rivieras. Passavon per Coni, Asti, Alessàndria, Voguera, Casteggi, Stradèlla... las fremas durmion sus lo caroç que seguia lhi tròpels, lhi òmes dessot las estèlas.

Encuei en Val Vermenanha passa una via internacionala e la ferovia Coni-Niça, e Limon es lo centre turístic mai important de las Alps Marítimas, estacion d'esquí fins dal 1907. Las vielhas maisons dins las ruaas de Vernant e Robilant gardon encara lhi típics cubèrts en palha de sèel embe la gloa a chabrimon voutats; lhi estudiós considèron aqueste l'airal de las Alps occidentalas ente n'a de mai. Ben richa es decò la tradicion dal chant e sobretot de la dança, corentas e balets, que se dançon embe un pas lèst e ben particular. D'istat a Limon se festeja la Baía, embe una procession religiosa acompanhaa da musicas e danças. Un di reires de la tradicion musicala de la valada es estat *Giuseppe Vallauri*, dich Nòto sonador (1896-1984); a ele e a d'autres braves sonadors de fisa, Robilant a dediat un museu ente, da cant a la música, son decò expausaas las creacions en bòsc de Jòrs de Snive (*Giorgio Bertaina*), escultor dal sècle passat.

Dins l'artigianat familiar, ben renomats son lhi vernantins, lhi característics cotèls de Vernant, un pichòt mite per lhi colleccionistas de lamas. Já dins l'Uech cent aquesti cotèls fogueron expausats a l'Exposicion Universala de París. Las lamas son forjaas en acier temprat e las manetas son fachas en còrn de vacha. Lhi n'a de totas mesuras e de dui tipos diferènts: aquel drech d'adobrar

normalment, e aquel corbat per lhi trabalhs de la campanha. Autra característica di vernantins es lor típica barradura a clò.

En mai de la cultura musicala, de l'artisanat e dal bèl paísatge de montanha, l'identitat d'aquestas Valadas Occitanas demòra dins las variantas localas de la lenga d'òc. Dins aquela lenga an contiaa lor tèrra dui poetas: Dzacolin Bortèla (*Giacomo Bellone*) de Limon (Lè turna dzurn / L'arba 'd la stissa / Piena 'd ruzà / Gi fringuel is ciàmu, / lè turna dzurn...), e *Silvio Giraud* de Vaudier (Grand, maestus en pau ghep / cun la testo baso e lo nas longh / Vei ma en buch, / stanch, / de la puento ses calà...).

Valadas de passatges, valadas enchantantas e duras que forjon lhi òmes e lhi caràcters. Valadas de resistença, ente lo símbol es benlèu aquel Don *Raimondo Viale* (1907-1984) de Limon, preire dal Borg, dins son còr e per vocacion nemís de totas injustícias, antifascista e combatent embe lhi partisans, rebèl a tuchi lhi conformismes. Après l'8 de setembre dal 1943 Don *Viale* a salvat da la deportacion de centenas d'ebreus qu'escapavon da San Martin de Vesubia: pr' aquò son nom es enscrich entre lhi Justs d'Israèl. Ental 1982, ele a contiat sa vita a l'escriveire *Nuto Revelli*, qu'a esrich lo libre "*Il prete giusto*" (*Einaudi*): "*Avevamo poca terra lassú, quasi tutta rupestre, in una zona piena di vipere. Forse è stato un dono di Dio la povertà in cui sono cresciuto. È nell'infanzia che ho imparato a resistere*".